

Znanstveni skup Susreti na dragom kamenu
**"Tragom Mije Mirkovića -
Od uzroka ekonomskog zaostajanja
do integracije u suvremeno društvo"**

Pula-Rakalj, 9.-10. listopada 2025.

Fakultet ekonomije i turizma
"Dr. Mijo Mirković"

KNJIGA SAŽETAKA

AKTUALNOST ZNANSTVENE MISLI MIJE MIRKOVIĆA

Prof. dr. sc. Marinko Škare, rektor
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
mskare@unipu.hr

Izazov je pojmiti aktualnost znanstvene misli velikana, ali mogu se osobno poistovjetiti s njegovim temeljnim načelima a to je holistički pristup ekonomskoj znanosti – empirički pristup obogaćen filozofskom perspektivom s čovjekom u centru ekonomskog modela. Kroz Mirkovićevu misao provlače se tri ključne konstante. Čovjek kao mjera svih stvari. Ekonomija koja ne služi poboljšanju ljudskog života je promašena i besmislena. Sadašnjost se ne može razumjeti, niti se budućnost može planirati, bez dubinskog poznavanja povijesnih procesa koji su oblikovali sadašnje stanje. Postoji neraskidiva veza između ekonomije i morala. Ekonomska pitanja o raspodjeli, vlasništvu i razvoju u svojoj suštini su etička pitanja. Mirković spaja povijesnu analizu, kulturnu osjetljivost, etički imperativ i humanistički fokus u ekonomskoj znanosti. Njegova intelektualna baština počiva na premisi da ekonomija nije apstraktna znanost, već alat za razumijevanje društvene pravde i povijesnih procesa. Kako najbolje sagledati aktualnost njegove znanstvene misli? Kombinacijom njegova vlastita pristupa a to je upravo kroz povijesnu analizu, kulturnu osjetljivost, etički imperativ i humanistički fokus u ekonomskoj znanosti. Kako sagledati aktualnost njegove znanstvene misli u 21. stoljeću? Kroz moje skromno razumijevanje njegova intelektualnog opusa i njegova vlastita pogleda na ekonomsku znanosti kroz njegovo empiričko povećalo, koje nam na žalost danas nije dostupno. U tu svrhu napravio sam eksperiment kombinirajući svoje razumijevanje njegova ekonomskog opusa s generativnom umjetnom inteligencijom kreirajući AI profil akademika Mirkovića. Rezultat? Kako bolje opisati aktualnost njegove znanstvene misli nego kroz kombinaciju čovjekove i AI perspektive o tome što bi nam sam akademik Mirković ispričao o ekonomskoj znanosti u 21. stoljeću da je među nama. Evo što bi nam poručio.

O globalizaciji i neoliberalizmu:

Polazeći od premise iz *Tijesne zemlje* da prodor apstraktnog, nereguliranog kapitala u lokalne zajednice uništava socijalnu koheziju, kritizirao bi neoliberalnu globalizaciju. Tvrdio bi da ona stvara globalni jaz, gdje su lokalne ekonomije, radnici i mali poduzetnici stiješnjeni između interesa transnacionalnih korporacija i financijskog kapitala. U vanjskoj trgovinskoj politici zalagao bi se za politike koje štite lokalnu proizvodnju, poljoprivredu i strateške industrije, videći u njima temelj ekonomske suverenosti i socijalne stabilnosti. Rekao bi nam da se ne fokusiramo na apstraktnom rastu BDP-a, već na kvaliteti života, smanjenju nejednakosti i otpornosti zajednice.

O održivom razvoju i ekološkoj krizi:

Njegov odnos prema zemlji kao svetoj osnovi identiteta, kulture i opstanka, vidljiv u *Dragom kamenu*, čini ga prirodnim zagovornikom održivog razvoja i ekološke ekonomije. Klimatske promjene, uništavanje okoliša i iscrpljivanje resursa vidio bi kao krajnju i neizbježnu posljedicu ekonomskog modela otuđenog od prirode i etike. Koncept "tijesne zemlje" lako bi proširio na "tijesnu planetu". Tvrdio bi da rješenje nije isključivo tehnološko, već zahtijeva promjenu "unutarnjeg duhovnog stanja" – povratak poštovanju prema prirodi i razumijevanju da je čovjek njen dio, a ne gospodar.

O digitalnoj transformaciji i ekonomiji znanja:

S obzirom na njegovu tezu da ekonomski razvoj ovisi o "duhovnom stanju", što uključuje obrazovanje i znanost, te njegovu osobnu inicijativu za osnivanje Jadranskog sveučilišta, Mirković bi s velikim interesom pratio digitalnu transformaciju. Ne bi je fetišizirao, već bi postavljao ključna pitanja: Služi li tehnologija stvaranju i širenju znanja, osnaživanju pojedinaca i demokratizaciji društva, ili služi stvaranju novih oblika monopola, nadzora i otuđenja? Ulaganje u obrazovanje i znanost vidio bi kao apsolutni imperativ, ali bi upozoravao da "ekonomija znanja" bez humanističke osnove i etičkog kompasa može postati jednako dehumanizirajuća kao i industrijski kapitalizam koji je kritizirao.

O Europskoj Integraciji i regionalnom razvoju:

Europsku uniju sagledao bi kroz važnost međunarodnog poretka, ali polazeći od interesa vlastitog naroda i zavičaja. Podržavao bi ideju Europske unije kao mirovnog i ekonomskog projekta, ali bi bio oštar kritičar pretjerane centralizacije i birokracije koja guši lokalne i regionalne specifičnosti. Njegova vizija decentraliziranog Jadranskog sveučilišta sugerira da bi se zalagao za "Europu regija", gdje bi Istra, kao povijesno multikulturalna i pogranična regija, imala aktivnu ulogu. Upozoravao bi na opasnost da se manje ekonomije i narodi pretvore u periferiju unutar većeg sustava, ponavljajući obrasce eksploatacije i ovisnosti koje je analizirao u svojim povijesnim djelima.

O umjetnoj inteligenciji:

Mirković bi AI vidio kao alat koji može dramatično povećati efikasnost u industriji, poljoprivredi i uslugama. Analizirao bi kako automatizacija i optimizacija procesa mogu dovesti do ekonomskog rasta, baš kao što je u svojim djelima analizirao učinke industrijalizacije na agrarna društva. Međutim, odmah bi postavio pitanje strukturalnih promjena: koji sektori će rasti, a koji će propadati? Koje vještine postaju suvišne, a koje ključne? Polazeći od svoje teze da je ekonomski razvoj odraz "unutarnjeg duhovnog stanja" naroda, Mirković bi tvrdio da sposobnost jedne nacije da iskoristi AI ovisi isključivo o njenom obrazovnom i znanstvenom kapacitetu. Stoga bi se zalagao za korjenitu reformu obrazovnog sustava kako bi se ljudi

osposobili za suradnju s AI, a ne za natjecanje s njom. Smatrao bi da je zemlja koja propusti usvojiti i razvijati AI osuđena na novu vrstu ekonomske zaostalosti i kolonijalne ovisnosti.

Znanstvena i književna misao akademika Mije Mirkovića nije zastarjela; ona je u 21. stoljeću možda aktualnija nego ikad. U eri u kojoj dominiraju apstraktni financijski modeli, tehnološki determinizam i ekonomska teorija često odvojena od društvene stvarnosti, Mirkovićev cjeloviti pristup nudi prijeko potrebnu korekciju. Njegova trajna relevantnost leži u njegovom metodološkom imperativu: svaka ekonomska analiza mora biti istovremeno povijesna, sociološka, kulturološka i, iznad svega, humanistička.

Podsjetio bi nas da iza statistika, indeksa i modela stoje stvarni ljudi, stvarne zajednice i stvarna zemlja. Njegovo djelo nije samo predmet akademskog proučavanja, već poziv na drugačiji, cjelovitiji i etičniji način promišljanja ekonomije. Parafrazirajući njegovu misao, Mirković bi i danas tvrdio da se "ne može ići natrag", ali bi inzistirao da put "naprijed" – put prema ekonomskom razvoju i "pravednoj civilizaciji" – mora biti definiran ljudskim, a ne isključivo metričkim mjerilima (ekonomskim ili drugim). Pretpostavljam da bi se zalagao i za promjenu modela cjelokupne ekonomske paradigme koja je od prije 3000 godina zacrtana kroz ideju da se samo maksimizacijom osobne koristi može ostvariti maksimalna društvena korisnost i da maksimizacija korisnosti jednog doprinosi maksimizaciji korisnosti svih. U ekonomskoj praksi se dosad to nije baš u potpunosti empirički potvrdilo te vjerujem da bi se akademik Mirković zalagao da ekonomsku znanost iz model maksimizacije korisnosti pojedinca usmjerimo prema maksimizaciji korisnosti svih koja *ceteris paribus* dovodi do maksimizacija korisnosti pojedinca. Ekonomija je kao znanost od Aristotela nadalje nastala kao znanost maksimizacije bogatstva pojedinca. Mislim da je vrijeme, i vjerujem da bi tako i akademik Mirković razmišljao, da ekonomsku znanost usmjerimo prema maksimizaciji bogatstva svih na načelima privatnog vlasništva, humanističke osnove i etičkog kompasa. Može li se to kroz mehanizam tržišta realizirati? Može, ali izgleda da problem nije u tržištu već u čovjeku. U tome leži neprolazna vrijednost i aktualnost Mirkovićeve ostavštine gdje nas i danas može usmjeravati i voditi nakon svih tih godina.

MIJO MIRKOVIĆ U JAZU (1947-1963):
„POTREBE NAŠEG DOBA... NAMEĆU NAUKAMA I UMJETNOSTI NOVE VELIKE
ZADATKE“

Akademik Robert Matijašić
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet, Odsjek za arheologiju
robert.matijasic@unipu.hr

Navod u naslovu iz Mirkovićeve je izvještaja o radu Akademije za 1960. godinu, koji je Skupštini podnio kao glavni tajnik „središnje ustanove nauke i umjetnosti na svome području“ (citat iz istoga izvještaja), što je bio od 1958. do 1961. godine. Izabran za pravog (redovitog) člana Akademije u veljači 1947. godine, Mijo Mirković je pored rada na matičnoj ustanovi, Ekonomskom fakultetu u Zagrebu, vrlo aktivan bio i u JAZU, kao član I. Odjela za filozofiju i društvene nauke (kasnije Odjel za društvene nauke, danas Razred za društvene znanosti), do smrti 1963. godine. Poticao je i pomagao organizaciju rada u Akademiji, naročito u vezi s ekonomskim znanostima. Bio je aktivni sudionik ustrojavanja nekoliko ustrojbenih jedinica Akademije, najvažnije su bile Jadranski Institut u Zagrebu s podružnicom u Rijeci, koja je kasnije osamostaljena kao Sjevernojadranski institut za etničke odnose, historiju i ekonomiju u Rijeci. Pokrenuo je nekoliko serijskih publikacija, poput niza knjiga Građa za gospodarsku povijest Hrvatske, a uredio je mnogobrojne druge tekstove i Akademijine publikacije.

EKONOMSKA HISTORIJA JUGOSLAVIJE I POVIJEST JADRANA

Prof. dr. sc. Egidio Ivetić
Sveučilište u Padovi
egidio.ivetic@unipd.it

“Ekonomska historija Jugoslavije” zamišljena je kao udžbenik za studente fakulteta ekonomije, te u njoj Mijo Mirković predstavlja svoju viziju i sintezu gospodarskog prostora Jugoslavije kroz stoljeća. Jadran je tu kao treći, pomorski faktor pored Srednje Europe i Balkana, kao kontinentalne sredine. Mirković daje ne malu važnost gospodarskim sustavima obale. Jadran jesu vrata Mediterana za kopnene krajeve, ali donekle i krajnji vidokrug neispunjenih mogućnosti, s obzirom na političke hegemonije nad morem do stvaranja Jugoslavije. Stvari se mijenjaju u 20. stoljeću.

MIJO MIRKOVIĆ U KONTEKSTU INSTITUCIONALNE EKONOMIJE

Adrijan Štivić

**Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu/ Libertas međunarodno sveučilište
adrijan.stivic@uniri.hr**

U izlaganju se prikazuje povijesni razvoj institucionalne ekonomije, kao dominantna metodološka paradigma intelektualne djelatnosti Mije Mirkovića. Na prošlim Susretima na dragom kamenu 2023. godine autor je govorio o sličnostima Mirkovićeve disertacije i knjige Friedricha von Hayeka *Put u ropstvo*. Osim tada istaknutih sadržajnih i ideoloških podudarnosti, sadašnje izlaganje usmjereno je na metodološke sličnosti. Ključna teza izlaganja jest da se Mijo Mirković, kao nacionalno poznat ekonomist, može dosljedno promatrati unutar paradigme institucionalne ekonomije – svjetskog trenda u ekonomskoj znanosti koji je afirmirao upravo Hayek. Aktualnost Mirkovićevog djela potvrđuje i činjenica da ekonomisti institucionalne orijentacije često dobivaju Nobelovu nagradu. Stoga se izlaganje rubno dotiče Mirkovića, a naglasak stavlja na razvoj i afirmaciju institucionalne ekonomije u globalnom kontekstu. Nobelova memorijalna nagrada za ekonomske znanosti ustanovljena je nakon Mirkovićeve smrti, 1969. godine. Friedrich von Hayek dobio ju je 1974. za „prodornu analizu međuovisnosti ekonomskih, društvenih i institucionalnih pojava“, a (u vrijeme pisanja ovog sažetka) njezini su najnoviji dobitnici Daron Acemoglu i James Robinson, autori kanonskog *Why Nations Fail?*. Uz povijesni pregled institucionalne ekonomije, izlaganje pokazuje kako su kulturne i druge „neekonomske“ teme ušle u ekonomsku znanost. Zaključno, donosi se i epistemološka kritika rigidnih granica među disciplinama, u prilog sintetskoj „povijesti ideja“, kako ju je još 1930-ih formulirao Arthur Lovejoy.

Ključne riječi (do pet riječi): institucionalna ekonomija, Mijo Mirković, ekonomska povijest, povijest znanosti, povijest ideja

**ZNANSTVENI DOPRINOS JADRANSKOG INSTITUTA I DIPLOMATSKA
DJELATNOST MIJE MIRKOVIĆA U PORATNOM RAZGRANIČENJU S
ITALIJOM (1945. – 1947.)**

Dr. sc. Milan Radošević, viši znanstveni suradnik

**Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci – Područna jedinica Pula
mrados@hazu.hr**

Dana 8. svibnja 1945. potpisana je bezuvjetna kapitulacija nacističke Njemačke. Time je Drugi svjetski rat na europskom kontinentu službeno okončan. Istoga dana, jugoslavenska armija razoružala je njemačku vojsku na pulskom Muzilu i time završila s oslobađanjem Kvarnerskog primorja i Istre. Završetkom oružanih borbi otvorio se prostor za novu fazu, obilježenu diplomatskom i političkom borbom za određivanje državnih granica između Italije i Jugoslavije.

U trenutku kada je sudbina granica još uvijek bila neizvjesna nametnula se nužnost za prikupljanjem znanstveno utemeljenih i vjerodostojnih podataka o etničkom, povijesnom, gospodarskom i kulturnom karakteru Istre i Kvarnera. Upravo iz tih razloga trojica hrvatskih stručnjaka – dr. Josip Roglić, dr. Vladislav Brajković i prof. Matko Rojnić – već 16. svibnja 1945. podnose prijedlog Narodnoj vladi Hrvatske za osnivanje Jadranskog instituta sa sjedištem u Sušaku, a koji je prihvaćen 28. svibnja 1945. godine. Među najvažnijim ostvarenjima Instituta ističe se publikacija Cadastre national de l'Istrie (Nacionalni katastar Istre, Zagreb, srpanj 1946.), nastale na temelju analize popisa stanovništva hrvatske i slovenske Istre provedenog koncem 1945. i početkom 1946. Ta je studija nedvojbeno pridonijela konačnoj odluci predstavnika velikih sila o pripadnosti najvećeg dijela Istre Jugoslaviji, odnosno Hrvatskoj i manjim dijelom Sloveniji.

Jedan od suradnika Instituta bio je i dr. Mijo Mirković, član delegacije FNRJ na Konferenciji Vijeća ministara vanjskih poslova u Londonu (rujan – listopad 1945.) i u Parizu (travanj – svibanj 1946.), te potom na Mirovnoj konferenciji u Parizu (kolovoz – listopad 1946.). Rad će stoga analizirati znanstvenu podlogu koju je dao Jadranski institut te diplomatsku aktivnost Mije Mirkovića u procesu razgraničenja Jugoslavije i Italije, pri čemu će se pokazati kako su se ta dva pristupa međusobno nadopunjavala.

Ključne riječi: Jadranski institut, Mijo Mirković, Istra, Kvarner, Cadastre national de l'Istrie

MIJO MIRKOVIĆ KAO MORALNI UZOR: ISTARSKI VELIKAN U SVJETLU ETIKE VRLINA

Doc. dr. sc. Alen Tafra
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
alen.tafra@unipu.hr

Zbog Mirkovićeve/Balotine iznimne svestranosti, znanstvene interdisciplinarnosti, kontinuiranog javnog djelovanja, žanrovske hibridnosti i medijskog prelijevanja, svako nastojanje oko revalorizacije njegova stvaralaštva suočeno je s mnoštvom stručnih, metodoloških i kreativnih izazova. S obzirom na cilj cjelovitog zahvaćanja autorove ličnosti, takva ambicija zasigurno podrazumijeva i jednu dosad izostavljenu, eminentno holističku perspektivu – onu filozofije. Između više filozofijskih grana koje je moguće uključiti u spomenuti projekt, u ovome se radu Mirkovićevo djelo promišlja nadasve kroz prizmu etike i filozofije odgoja. Kako se Mirković kao intelektualac u zavičajnim i istarskim okvirima svojom impozantnošću uzdiže do jedinstvenog ranga velikana, namjera je istražiti potencijale njegove povijesne ličnosti kao moralnog uzora.

Konkretnije, takva se analiza prirodno smješta u kontekst karakternog obrazovanja i etike vrlina – (neo)aristotelovske tradicije, koja je od osamdesetih godina prošlog stoljeća doživjela svoju renesansu. Pritom se i Mirkovićev primjer mora suočiti sa standardnim kritikama upućenima tradiciji etičkog obrazovanja pomoću moralnih uzora (role-modelling). Jedna je potencijalna opasnost izopačavanja u puko obožavanje heroja i nekritičko podvrgavanje idoliziranim autoritetima, s moralnom inercijom i obesnaživanjem kao mogućim posljedicama. S druge strane, karakterno obrazovanje zna se optuživati i za navodnu političku konzervativnost i moralni individualizam odvojen od sociokulturnog konteksta. No, Mirkovićevo djelo nudi pregršt primjera za opovrgavanje potencijalnih kritika. Također, valja istaknuti da aristotelovska etika svojim uvažavanjem emocija i afektivne sfere naročito odgovara potrebama vrednovanja Mirkovićeve naglašene strastvenosti, i to osobito njegove umjetničke ličnosti (Balota). Utoliko povezanost složenih emocija i vrlina u autorovu opusu omogućuje i prevrednovanje „politike emocija“ koja ove nekritički dijeli na „pozitivne“ i „negativne“. Time se ujedno otvara i mogućnost primjene etike skrbi u ovoj temi.

Implikacije provedenog istraživanja sežu od ranog odgoja, preko svih stupnjeva obrazovanja, sve do dimenzije javne pedagogije i kulturnog kapitala zajednice. Uostalom, oplemenjivanju potonjeg Mirković je posvetio cjeloživotni trud i ljubav, a institucionalnom obrazovanju – između ostaloga – i kompletnu monografiju *Stara pazinska gimnazija*.

SOCIOLOGIJA ISTARSKOG DRUŠTVA U RADOVIMA MIJE MIRKOVIĆA

Prof. dr. sc. Renato Matić
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
rmatić@fhs.unizg.hr

Rad se temelji na analizi književnog i znanstvenog opusa Mije Mirkovića, poznatijeg pod pseudonimom Mate Balota, s ciljem potpunijeg sociološkog razumijevanja istarskog društva. Mirković je kroz svoj višeslojni rad – od dijalektalne poezije i romana do ekonomskih analiza i feljtonistike – stvorio jedinstveni korpus koji se može čitati kao sociološka čitanka Istre 20. stoljeća. Kroz njegove pjesme, posebice antologijsku zbirku *Dragi kamen*, te roman *Tijesna zemlja*, prepoznaje se višegeneracijski prikaz socijalne strukture, svakodnevice, migracija i odnosa prema vlasti – sve ključni elementi regionalne sociologije. Jezik koji koristi – čakavski dijalekt – nije samo literarni izbor, već i simbol društvenog identiteta i kolektivnog pamćenja. Balotini feljtoni, osobito serijal Istra se mijenja, dokumentiraju procese denacionalizacije, ideoloških prijepora i borbe za očuvanje kulturnog integriteta u razdoblju talijanske fašističke vlasti. Mirković je, iz pozicije “organskog intelektualca”, spojio znanstvenu analizu s lokalnim iskustvom, stvarajući platformu na kojoj se mogu istraživati ključne sociološke kategorije: klasa, rad, identitet, migracija i memorija. Njegov rad omogućuje interpretaciju Istre kao regionalnog prostora obilježenog povijesnim slojevima dominacije, otpora i kulturne sinteze. Zaključno, opus Mije Mirkovića nudi rijetko autentičan materijal za proučavanje sociogeneze regionalnog identiteta te se s pravom može smatrati temeljem za razvoj regionalne sociologije s fokusom na Istru.

Ključne riječi: Mijo Mirković, regionalna sociologija, istarski identitet, društvena struktura, kulturna memorija, migracija, seljačko društvo, dijalektalna književnost

MATE BALOTA – DOPRINOS ISTARSKOJ ETNOGRAFIJI

Dr. sc. Ivona Orlić

Etnografski muzej Istre – Museo etnografico dell'Istria

ivona.orlic@gmail.com

Mate Balota u *Tijesnoj zemlji* opisuje svakodnevicu kraja 19 stoljeća u Istri, prvenstveno Raklja. U ovom ćemo se tekstu osvrnuti na samo tri odabrane komponente koje omogućuju uvid u život ljudi toga vremena i to kroz glazbu, govedo (blago) i prehranu. U zemlji koja postaje tijesna, a koja je možda i oduvijek bila tijesna ponuditi ćemo Balotinu interpretaciju stvarnosti te pokušati ponovno revalorizirati njegov tekst koji jest roman ali i etnografsko vrelo. Iznijete rečenice pozivaju nas na razumijevanje prošlosti ali i na promišljanje sadašnjosti kroz univerzalne ljudske vrijednosti i patnje poput ljubavi i otuđenja. Roman nam nudi mogućnost i empatijskog čitanja vremena i identitetskih obilježja Istre. Ako iščitavamo glazbu uvidjeti ćemo da autor neprestano prožima pjesmu sa svim segmentima života, te da je pjesma stopljena i sa samom prirodom. O smrti goveda progovoriti će kao o nenadomjestivom gubitku (težem od smrti ukućana), kao prekoračenju granice mogućeg. Dok ćemo u uvodnom djelu moment prehrane obilježiti kroz resko, sladunjavo i osvježavajuće piće smrike za večerom. U konačnici odgovoriti ćemo na pitanje može li se *Tijesna zemlja* čitati kao etnografska monografija.

UGLAZBLJENI STIHOVI MATE BALOTE

Prof. dr. sc. Ivana Paula Gortan-Carlin
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
igcarlin@unipu.hr

U radu se istražuje odnos koji je Mate Balota imao do glazbe. Bio je kazivač, pjevač i svirač istarske narodne glazbe. Njegove su autorske pjesme poput *Koza*, *Pramaliće* ili *Roženice* bile nadahnuće zastvaranje glazbenih umjetničkih zbornih djela koja su vladala pozornicama do devedesetih godina 20. stoljeća, ali i za skladanje zabavne glazbe, odnosno šansona koje su bliže novim naraštajima 21. stoljeća. Analiziraju se Balotine pjesme koje su uglazbili skladatelji Ivan Matetić Ronjgov, Ivo Lhotka Kalinski, Adalbert Marković, Nello Milotti, Lovro Županović i Bruno Krajcar. Metodologijom analize i sinteze otkriva se prožimanje istarsko-primorskih folklornih elemenata kako u tekstu tako i u glazbi.

Ključne riječi: istarska glazba, Mate Balota, Bruno Krajcar, Nello Milotti, Ivan Matetić Ronjgov

ULOGA MIJE MIRKOVIĆA U INSTITUCIONALIZACIJI EKONOMSKE POVIJESTI U HRVATSKOJ

Prof. dr. sc. Hrvoje Petrić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
hpetric@m.ffzg.hr

Prvi elementi ekonomske povijesti u Hrvatskoj počeli su se javljati u prvoj polovici 20. stoljeća, no do stvaranja institucionalne osnove je došlo tek nakon završetka drugoga svjetskog rata i to prije svega zalaganjem Mije Mirkovića koji je studirao filozofiju i slavistiku u Zagrebu i Beogradu te ekonomske i društvene znanosti u Berlinu i Frankfurtu na Majni, gdje je 1923. doktorirao temom o glavnim uzrocima gospodarske zaostalosti slavenskih naroda, koja sadrži brojne elemente iz ekonomske povijesti. Prije drugog svjetskog rata objavio je knjigu o razvoju ekonomske misli u 19. stoljeću, dok su brojni elementi iz gospodarske povijesti zastupljeni i u još nekim njegovim knjigama iz perioda njegove djelatnosti prije drugoga svjetskog rata te u nizu članaka objavljenih u raznoj periodici. On je svoju djelatnost na području ekonomske povijesti razvio na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te u okvirima Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, gdje je pokrenuo i razvio seriju knjiga „*Građa za gospodarsku povijest Hrvatske*“ te djelovao na promicanju ekonomske povijesti i kroz druga izdanja. U radu će se predstaviti njegova uloga i institucionalizaciji ekonomske povijesti u Hrvatskoj.

EKONOMSKA POVIJEST I METODOLOŠKI OKVIR PROMIŠLJANJA MIJE MIRKOVIĆA U ULOZI RECENZENTA I UREDNIKA

Prof.dr.sc. Sanja Blažević Burić
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“
sanja.blazevic.buric@unipu.hr

Prof.dr.sc. Sabina Lacmanović
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“
sabina.lacmanovic@unipu.hr

Prof.dr.sc. Lela Tijanić
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“
lela.tijanic@unipu.hr

Mijo Mirković je u svome plodonosnom znanstvenom radu obavljao mnogobrojne uloge – znanstvenika, pisca, sveučilišnoga profesora, recenzenta, urednika i novinara. Kroz sve je svoje uloge njegovao kult rada i sadržaja te je iste vrijednosti postavio kao standard svojim suradnicima i suvremenicima. Cilj je ovoga rada analizirati metodološki okvir, u znanstvenome području ekonomske povijesti, promišljanja Mije Mirkovića kao recenzenta i urednika temeljem analize tekstova koje je pripremio u nakladi Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u periodu od 1951. do 1962. i drugih predgovora i recenzija koje je napisao za svoga života. Ekonomska povijest je bila Mirkovićevo osnovno područje interesa te će se u radu prikazati razvoj ekonomske povijesti od 18. stoljeća do prve polovice 20. stoljeća, prije šire uporabe metodoloških načela Nove ekonomske povijesti, kada je i Mirković razmatrao mnogobrojna metodološka pitanja, primarno pod utjecajem Webera i Sombarta. Zaključci rada relevantni su za kritičku analizu suvremenoga okvira u radovima iz ekonomske povijesti.

Ključne riječi: Mijo Mirković, ekonomska povijest, recenzije, predgovori, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti

RUKOPISNA OSTAVŠTINA MIJE MIRKOVIĆA

**Zrinka Udiljak Bugarinovski, univ. spec. oec., viša knjiž.
Prof. dr. sc. Sanja Sever Mališ
Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet**

Rukopisna ostavština predstavlja neprocjenjiv trag duhovnog stvaralaštva i intelektualne baštine pojedinca, sačuvan u obliku njegovih vlastoručno pisanih ili tipkanih materijala. To su materijali koji svjedoče o njegovoj unutarnjoj potrazi za idejama, stilom i onime što je oblikovalo njegovu osobnu povijest. Svaka bilješka, trag tinte ili pomična tipka pisaćeg stroja priča je o autorovim potragama, preispitivanjima i promjenama.

Rukopisna ostavština Mije Mirkovića izuzetno je bogata i raznovrsna, te predstavlja značajan doprinos hrvatskoj književnosti, ekonomiji i kulturi. Najveći dio ostavštine pod pseudonimom Mate Balote sačuvan je u Zavičajnoj zbirci Mije Mirkovića u Raklju, a Knjižnično-dokumentacijskom centru Ekonomskog fakulteta – Zagreb doniran je znakovit broj rukopisa Mije Mirkovića iz djelokruga njegovog ekonomskog stvaralaštva.

Donacija rukopisnih znanstvenih materijala Mije Mirkovića predstavlja ne samo materijalnu donaciju, već intelektualnu i kulturološku baštinu kojoj je Fakultet postao čuvarom za sadašnje i buduće generacije.

Na ovogodišnjem Skupu „Susreti na dragom kamenu“ bit će predstavljen dio značajne znanstvene rukopisne ostavštine Mije Mirkovića, koja do sada nije bila dostupna javnosti. Na taj način dat će se uvid u njegov intelektualni opus kroz neobjavljene rukopisne bilješke i radne verzije.

DR. MIJO MIRKOVIĆ I GRAD OSIJEK

Prof. dr. sc. Zlata Živaković-Kerže, znanstvena savjetnica u miru Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu

zkerze@yahoo.com

Doc. dr. sc. Zvezdana Penava Brekalo

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

zpenavabrekalo@foozos.hr

Autorice na temelju arhivskog gradiva pohranjenog u Državnom arhivu u Osijeku prate dolazak dr. Mije Mirkovića u Osijek 20. svibnja 1925. kada je postavljen u Državnoj trgovačkoj akademiji u Osijeku za privremenog predmetnog nastavnika II. kategorije 5. grupe 1. stupnja. Na temelju sačuvanih zapisa opisuju rad u četverogodišnjoj srednjoj školi u Osijeku u školskoj godini 1925./26. Iako se u Osijeku dr. Mirković nije dugo zadržao njegov neizbrisiv i trajan utjecaj na hrvatsku ekonomiju te njegovo oblikovanje ključnih čimbenika ekonomske politike od kojih je većina primjenjivana u ekonomiji utjecali su zasigurno da je 1959. godine osječka Ekonomska škola nazvana njegovim imenom i tako pronijela njegovo značenje ekonomske misli u ravnu Slavoniju, tj. grad na Dravi koji je u ono doba upravno, kulturno, prosvjetno, zdravstveno i društveno središte istočne Hrvatske. Autorice uzgređice prate rad Ekonomske škole „Mijo Mirković“ koja je Šuvarovom reformom 1978. godine preimenovana u Ekonomski obrazovni centar „Mijo Mirković“, a spajajući se 1979. s Upravnom školom „Dr. Ivan Ribar“ u Ekonomsko i Upravno–birotehnički obrazovni centar (EUBOC) gubi u svom nazivu ime te se trajno prekinula poveznica dr. Mije Mirkovića s gradom na Dravi i Slavonijom, tj. istočnim dijelom Hrvatske.

Ključne riječi: dr. Mijo Mirković, Osijek, Državna trgovačka akademija, 1925./26., Ekonomska škola „Mijo Mirković“, 1959. – 1979.

JADRANSKA MARITIMNA BAŠTINA U DJELU MIJE MIRKOVIĆA

Izv. prof. dr. sc. Nataša Urošević
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
FET „Dr. Mijo Mirković“, Interdisciplinarni studij Kultura i turizam
natasa.urosevic@unipu.hr
Matteo Legović
Sveučilište Primorska, TURISTICA
legovic.matteo7@gmail.com

Stvaralaštvo Mije Mirkovića dominantno je obilježeno morem i pomorskom tradicijom Istre i Jadrana. Odrastao u Raklju, s pogledom na Kvarner, otoke i Raški zaljev, od malih nogu bavio se ribarstvom i plovio, o čemu svjedoče i njegovi prvi književni zapisi.

U ovome radu autori će elaborirati važnost mora i jadranske maritimne baštine u djelu Mije Mirkovića, kroz pregled bibliografije te analizu primorskih i pomorskih motiva u ključnim djelima, počevši od antologije *Proza i poezija* (1959), koja uz *Dragi kamen* uključuje i izbor proznih zapisa, među kojima se ističu *Jadranski motivi* i esej *Mostovi preko Kvarnera*. Pomorska problematika, koja je obilježila Mirkovićevo djelo, snažno je prisutna i u monografiji *Puna je Pula*, koja obrađuje povijest pulske luke, kao i u gospodarskoj historiografiji.

Obrađena građa uključuje i rukopisnu ostavštinu, poput prvog stručnog rada, *Život na istočnoj obali Istre* (1913), koji je Mirković napisao kao učenik 4. razreda Pazinske gimnazije, u kojem se bavi utjecajem mora na život ribara i pomoraca svog rodnog kraja. Uz život obilježen morem, i kao znanstvenik monografski je obradio jadranske otoke, prije svega otok Susak (1957), a trag je ostavio i kao recenzent monografije *Dokumenti za povijest ribarstva na istočnoj obali jadranskog mora* Grge Novaka (1954).

Provedena analiza ukazuje da more u Mirkovićevim djelima predstavlja temeljni životni prostor i resurs, simbol i medij kulturne razmjene, a pomorska tematika kojom se bavi aktualna je ne samo u kontekstu očuvanja lokalnih tradicija i identiteta, već i u promišljanju gospodarskog razvoja, prometnog povezivanja i valorizacije vrijedne jadranske maritimne baštine.

Ključne riječi: Mijo Mirković, Jadran, Istra, more, pomorska baština

TRAGOM MIJE MIRKOVIĆA O GOSPODARSTVU MARČANSKOG PROSTORA

Dr. sc. Alida Perkov
perkov.alida@gmail.com

Premda priobalje jugoistočne Istre zbog slabe prometne povezanosti ne omogućuje snažniji razvoj gospodarstva, djelatnost ribarstva, prerada drva, kamenolom, skromna poljoprivreda i lončarstvo služili su za podmirivanje osnovnih potreba stanovništva u prvoj polovici 20.stoljeća.

Mijo Mirković/ Mate Balota promatrao je znanstvenim očima gospodarske djelatnosti rodnog mu marčanskog prostora, pomažući sumještanima, loveći ribu duž obale jugoistočne Istre ili na svojoj brodici Kalavojna kraj sela Vantačići na Krku odakle se pružao pogled na njegovu rodnu grudu. Kao pjesnik i kao znanstvenik, svoja je iskustva i stavove o gospodarstvu svoga zavičaja pretakao u poetski, prozni ili znanstveni izričaj.

Ključne riječi: gospodarstvo marčanskog prostora u prvoj polovici 20.stoljeća, Mate Balota/
Mijo Mirković

RAZVOJ INOVATIVNOG POSLOVNOG MODELA U RURALNIM PODRUČJIMA ISTARSKE ŽUPANIJE

Dr. sc. Kristina Brščić
Institut za poljoprivredu i turizam Poreč
kristina@iptpo.hr

Promatramo li područje Istarske županije od vremena kada je Mijo Mirković radio i pisao do danas puno toga se promijenilo, međutim, neke ideje o kojima je pisao Mijo Mirković i danas su aktualne, a to je da se natrag ne može, kako je Mirković napisao, i što je često puta citirano, nego je prirodan put samo naprijed u smjeru ekonomskog razvitka. U radu je prezentiran razvoj novog poslovnog modela za razvoj područja, a koji je kreiran sukladno potrebama zajednice, s ciljem revitalizacije i digitalizacije područja. Model je kreiran u okviru projekta Interreg Euro-MED REVIVE, a u radu su prezentirane aktivnosti koje su osmišljene u suradnji s partnerima iz sedam zemlja s područja Mediterana, Cipra, Grčke, Hrvatske, Italije, Sjeverne Makedonije, Slovenije i Španjolske. Modelom su obuhvaćeni različiti dionici s pojedinog područja radi prepoznavanja njihovih potreba i kreiranja aktivnosti u cilju revitalizacije i daljnjeg ekonomskog razvoja ruranog područja u unutrašnjosti, na Mediteranu. U radu je prezentirana teorijska podloga za kreiranje modela te rezultati za područje Istarske županije. Predstavljen model odnosi se na područje koje obuhvaća grad Buzet te općine Cerovlje, Lanišće, Lupoglav i Oprtalj. Također, opisani su prednosti i nedostaci u realizaciji pojedinih aktivnosti u području te mogućnosti prijenosa znanja, ponavljanja ili prenošenja modela na ostala područja koja imaju sličan cilj. Zaključno, očekuje se da će realizirane aktivnosti u području stvoriti podlogu za kreiranje novih inovativnih poslovnih rješenja te doprinijeti u kreiranju novih znanstvenih spoznaja o poslovnim modelima u ruralnim područjima.

Ključne riječi: Istra, poslovni model, ruralna područja, REVIVE

TRŽIŠNA KONCENTRACIJA U DJELIMA MIJE MIRKOVIĆA I SUVREMENE IMPLIKACIJE

Prof. dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“
e-mail: kafric@unipu.hr

“Natrag se ne može, moguće je i prirodan je samo put naprijed. To znači put u smjeru ekonomskog razvitka, ulazjenje u punu civilizaciju!”

Dr. Mijo Mirković (1898. - 1963.)

Tržišna koncentracija odnosi se na stupanj kontrole koji manji broj prodavatelja ili kupaca ostvaruje nad određenim tržištem, a može se promatrati kroz koncentraciju ponuđača ili potražnje. U svojim ekonomskim radovima Mijo Mirković značajnu je pozornost posvetio problemu tržišne koncentracije, posebice jačanju monopola i kartela u industrijskom i trgovačkom sektoru. Isticao je kako koncentracija kapitala donosi određene koristi, poput racionalizacije proizvodnje, povećane učinkovitosti i tehnološkog napretka, ali i opasnosti povezane sa smanjenjem konkurencije, rastom cijena te pogoršanjem položaja radnika i potrošača. Ključno pitanje za Mirkovića bila je ravnoteža između pozitivnih i negativnih aspekata koncentracije te uloga države u regulaciji tržišta s ciljem sprječavanja zlouporabe monopolne moći i očuvanja pravednije raspodjele dohotka. U radu se promišlja o suvremenim implikacijama njegovih promišljanja koje su vidljive su na globalnim i regionalnim tržištima. Problemi koje je Mirković isticao – odnos između inovacija i monopolne moći te zaštita potrošača i radnika – ostaju aktualni i danas. Digitalne platforme i tehnološki giganti poput Googlea, Amazona i Meta ilustriraju suvremene oblike tržišne koncentracije, dok regulacija velikih tržišnih aktera, antimonopolska politika i međunarodna suradnja postaju ključni instrumenti za očuvanje tržišne konkurencije i pravednosti. Poseban naglasak u radu usmjeren je na suvremene implikacije Mirkovićevih ideja na tržište Republike Hrvatske.

Ključne riječi: tržište, tržišna koncentracija, konkurencija, globalna i regionalna tržišta, Republika Hrvatska

TRGOVINA, POTROŠAČ I POTROŠAČKA POLITIKA: AKTUALNOST MIRKOVIĆEVE EKONOMSKE MISLI

Prof. dr. sc. Dario Dunković,
Ekonomski fakultet Zagreb
ddunkovic@efzg.hr

U radu za konferenciju istražit će se uporabna vrijednost teorijskih stajališta Mije Mirkovića (1898.–1963.) u kontekstu suvremene europske potrošačke politike. Analizirajući njegova temeljna djela, kao što su "Trgovina i unutrašnja trgovinska politika" iz 1931. godine, "Spoljna trgovinska politika" iz 1932. kao i "Ekonomska historija Jugoslavije" iz 1958., identificiraju se ključni koncepti koji su i danas relevantni: normativno poimanje cijene, uloga obrazovanog i odgovornog trgovca, trgovinska mreža kao instrument društvene ravnoteže te zaštita prava potrošača kroz planski pristup opskrbi. Mirković je trgovinu promatrao kao društvenu instituciju, a ne samo u funkciji distribucije robe. Smatrao je da potrošač ima pravo na pošten tretman, ravnopravan pristup robi i zaštitu od tržišnih zlouporaba. Posebnu je pozornost posvećivao perifernim i siromašnim regijama, gdje tržište samo po sebi ne osigurava dostupnost osnovne potrošačke robe. Naglašavao je potrebu za obrazovanjem trgovaca, regulacijom cijena i transparentnošću u informiranju potrošača. U njegovim je analizama trgovac bio akter s društvenom odgovornošću, a cijena sredstvo pravednosti, a ne isključivo tržišni signal. Potrošač, s druge strane, nije samo nositelj kupovne moći, već subjekt s pravima, potrebama i ograničenjima koje tržište mora uzeti u obzir. U radu će se obraditi tema kako se ova stajališta mogu ponovno promisliti u današnjem kontekstu obilježenom inflacijom, digitalizacijom, teritorijalnim razlikama i tržišnom nesigurnošću. Kroz kvalitativnu analizu izvora i tematsku razradu, nastojat će se pokazati da Mirkovićeva misao može poslužiti kao temelj za razvoj uključive, ravnotežne i društveno odgovorne potrošačke politike. U radu se također razmatra važnost razvijanja institucionalnih oblika edukacije trgovaca, jačanja lokalnih opskrbnih mreža i podrške maloprodavačima u slabije razvijenim područjima. Analizom se može doći do ishodišta mnogih dimenzija potrošačkih ranjivosti današnjeg vremena koje se smatraju strukturnim problemima, a koje je Mirković anticipirao, kao što su digitalna, proceduralna ili informacijska ranjivost. Time bi se potvrdila njegova trajna relevantnost u oblikovanju pravednijih ekonomskih odnosa.

PROGRAMI OBRAZOVANJA ZA POTREBE TURIZMA U REPUBLICI HRVATSKOJ - KLJUČNI IZAZOV U ODRŽIVOM RAZVOJU TURIZMA?

Izv. prof. dr. sc. Antonio Vlahov
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
avlahov@net.efzg.hr

Izv. prof. dr. sc. Danijel Mlinarić
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
dmlinaric@efzg.hr

Izv. prof. dr. sc. Berislav Žmuk
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
bzmuk@net.efzg.hr

Akademik Mirković se u svojem bogatom znanstvenom radu bavio ne samo agrarnom, industrijskom, prometnom i dugim važnim politikama, već svjestan njezine važnosti za gospodarski sustav, istražuje i daje jasne smjernice o ulozi turističke politike. Tako još 1960.-ih godina ističe probleme ekonomike i razvoja turizma u Hrvatskoj, a koji su aktualni i danas, nakon gotovo 70 godina. Mijo Mirković osobiti doprinos sustavu turizma u Hrvatskoj dao je putem poticaja i pokretanja obrazovnih programa iz područja turizma. Mirković pokreće prvi poslijediplomski studij Ekonomike turizma na zagrebačkom Ekonomskom fakultetu početkom šezdesetih godina prošlog stoljeća. Nastavni plan ovog studija sastojao se od popisa aktualnih ekonomskih tema iz područja ekonomike turizma kroz koje se jasno iščitavaju Mirkovićeve ideje i stavovi o tome u kojem pravcu treba istraživati područje turizma te na koji način turistička politika treba osigurati održivi razvoj sustava. U radu se kritički analiziraju Mirkovićeve ideje vezane uz ulogu turizma u cjelokupnom gospodarskom sustavu te iste dovode u odnos s aktualnim izazovima s kojima se sustav turizma u Hrvatskoj danas susreće. Svrha i cilj rada je istražiti i analizirati u kolikoj mjeri aktualni nastavni programi obrazovanja iz područja turizma u Hrvatskoj, osobito na sveučilišnoj poslijediplomskoj razini, prate suvremene potrebe turističkog tržišta.

Izneseni zaključci i razmatranja mogu biti podloga za istraživanja mogućnosti unaprjeđenja obrazovnih programa za potrebe turizma, a sve na tragu Mirkovićeva pristupa.

Ključne riječi: Mijo Mirković, održivi razvoj turizma, programi obrazovanja u području turizma, Republika Hrvatska

OD MONOGRAFIJE *PUNA JE PULA DO PULE KOJA ČEKA*

Prof. dr. sc. Robert Zenzerović

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma “Dr. Mijo Mirković”

robert.zenzerovic@unipu.hr

Dr. sc. Dolores Pušar Banović

Veleučilište RRIF, Zagreb, Hrvatska

dolores@rrif.hr

Polazeći od književnog okvira proznog djela Mate Balote *Puna je Pula*, rad analizira gospodarsku transformaciju grada Pule u dvama ključnim vremenskim razdobljima: početkom 20. stoljeća te u razdoblju od 2002. do 2023. godine. Cilj istraživanja sadržan je u pregledu povijesnih činjenica i analizi recentnih gospodarskih pokazatelja kako bi se pružio dublji uvid u dinamiku razvoja Pule kao urbanog i gospodarskog središta, ali i stvorila polazišta za kvalitetno promišljanje njezine budućnosti. U radu su korištene metode povijesne analize, komparativne analize i deskriptivne statistike. Počevši od Balotinih prikaza gospodarskih i širih društvenih prilika početkom 20. stoljeća u okviru kojih se on služi dostupnim pokazateljima, ali i subjektivnim doživljajem koji nije nimalo nevažan, u radu je stvoreno polazište za njegov središnji dio – analizu posljednje dostupnih pokazatelja o suvremenoj Puli koja može i mora poslužiti kao osnova promišljanja mogućih budućnosti. Rezultati ukazuju na značajne promjene u strukturi gospodarstva, s pomakom od industrijskog prema uslužnom sektoru, te na potrebu za strateškim razvojnim pristupom. Rad također otvara prostor za promišljanje o socioekonomskim aspektima identiteta Pule – grada koji je nekada bio „pun“ u svakom smislu, a danas „čeka“ na novu viziju i prilike.

Ključne riječi: Puna je Pula, gospodarski razvoj Grada Pule, pokazatelji poslovanja

ČAKAVŠTINA BALOTINE "TIJESNE ZEMLJE"

Prof. dr. sc. Lina Pliško
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
lina.plisko@unipu.hr

Balotin roman „Tijesna zemlja“ priča je o materijalnom i duhovnom životu njegova rodnoga sela Raklja u drugoj polovici 19. stoljeća, u doba Austro-Ugarske Monarhije. Glavni su likovi maleni ljudi koji se svaki na svoj način snalaze u vrtlogu novog vremena. Roman je pisan hrvatskim standardnim jezikom, a likovi progovaraju rakljanskom čakavštinom, što djelu daje autentičnost i notu zavičajnosti. U radu analiziramo čakavske dijaloge glavnih likova na fonološkoj i morfološkoj razini. Balotinu čakavštinu uspoređujemo s recentnim opisima mjesnoga govora Raklja (Lukežić, 1988.; Šimunović, 1988.; Pliško i Mandić, 2019.; Mandić, 2023.) s ciljem da se utvrdi u kojoj je mjeri Balota vjeran rakljanskome idiomu te u kojim segmentima odstupa od materinskoga idioma.

FRAZEMI U BALOTINOM *DRAGOM KAMENU*

Romana Percan, prof.

Osnovna škola Vladimira Nazora – Krnica

romana.percan@skole.hr

Frazeologija kao znanost i jezikoslovna disciplina zadire u brojna područja ljudskoga života, a istraživanje dijalektne frazeologije obuhvaća frazeme nekoga od mjesnih govora.

Književno djelo Mate Balote polazište je promišljanja i stvaranja ne samo u književnome, odnosno literarnome smislu, već i u traženju, otkrivanju i analizi jezičnih, odnosno govornih vrednota i osobitosti mjesnoga govora Raklja. Jedna od značajki jesu i frazemi koje nalazimo u Balotinu pjesničkome stvaralaštvu, a u ovome radu obuhvatit će popis i obradu frazema i frazemskih natuknica u zbirci pjesama *Dragi kamen* (1938.).

S obzirom na to da je Balotin *Dragi kamen*, sveobuhvatni sublimat za Rakalj, nastao u vrijeme autorove otrgnutosti od rodnoga mjesta, Balota u svojim stihovima donosi „nekadašnji život ljudi u suglasju s prirodom, preokupacije i težinu života u toj istoj prirodi, ali i njihove obrasce ponašanja, strahova, vjerovanja, običaja, jezika, govora, radosti, tuga...“ (Percan, 2024.). I, upravo zato, frazemi iz *Dragoga kamena* istovremeno su Balotin lijek za dušu s jedne strane i dio su i prikaz rakljanskoga proteka vremena i ondašnjih ljudi s druge strane. Dio je frazema motiviran postupcima i životnim stilom stvarnih osoba pa kao takvi u sebi čuvaju lokalni kolorit i onomastičku građu, a odnose se na vlastita imena, nadimke, toponime, etnike.

Najveći je broj zabilježenih frazema koji se odnose na čovjeka i njegovo tijelo, čime zaključujemo da je to prva preokupacija čovjeka kojom izražava svoja unutrašnja stanja, osjećaje, bolest ili zdravlje i to su tzv. somatski frazemi. U njihovoj se pozadinskoj slici najčešće nalaze somatemi glava, srce, krv, duša, kosti, žile, ruka, noga.

Zabilježen je i dio frazema biblizama (npr. Bog), što nam govori da su religija i duhovne vrijednosti oduvijek bili dio čovjekova života.

Veći dio frazema iz *Dragoga kamena* može se naći i u drugim idiomima, kao i u jezicima drugih naroda, što će ovim radom biti i objašnjeno.

Korpus frazema iz *Dragoga kamena* doprinos je prikupljanju, opisivanju i klasificiranju istraživanja dijalekatske frazeologije, odnosno rakljanskoga govora, kojemu pripadaju i Balotini stihovi.

Ključne riječi: frazeologija, frazemi, dijalekt, Mate Balota, *Dragi kamen*

STANOVNICI OPĆINE MARČANA U KONCENTRACIJSKIM LOGORIMA TIJEKOM DRUGOGA SVJETSKOG RATA

dr. sc. Igor Jovanović
OŠ Veli Vrh Pula
igor.jovanovic@skole.hr

Tijekom Drugog svjetskog rata više od 20.000 stanovnika Istre deportirano je u koncentracijske logore diljem njemačkog Reicha i fašističke Italije. Velika većina odvedena je nakon pada Italije u rujnu 1943. godine. Mnogi koji su odvedeni simpatizirali su narodni ustanak protiv nacističkog okupatora, ili su završili u logorima iz jednostavnog razloga jer su se našli u krivo vrijeme na krivom mjestu. Od logora smrti do prisilnog rada diljem okupirane Europe, oko 5.000 Istrana je stradalo i nije se nikada vratilo kući. Naglasak je predavanja na sudbine istarskih logoraša s područja današnje općine Marčana koji su prošli strahote logora.

TOPOGRAFIJA PAMĆENJA - ZAVIČAJNI PROSTOR KAO SIMBOL IDENTITETA I OTISAK TRAJNOSTI U DJELIMA MATE BALOTE

Marijana Valić

Osnovna škola Vladimira Nazora – Krnica

valic.marijana@gmail.com

Ovaj rad analizira simboličku i identitetsku ulogu topografije pamćenja u književnom stvaralaštvu Mate Balote. Istražuje kako prostorni kontekst Balotina zavičaja ne djeluje tek kao kulisa, već kao aktivni sudionik u oblikovanju osobnih i kolektivnih identiteta, društvenih odnosa i osjećaja pripadnosti. U njegovim proznim i esejističkim rukopisima prostor se očituje kao živa memorija. Tlo, kamen, crvenica, jezik i ritmovi svakodnevice postaju simboli ukorijenjenosti, postojanosti i kulturnog trajanja.

Balota ne stvara univerzalne likove, već pojedince čije su sudbine neraskidivo povezane s lokalnim iskustvom i suživotom zavičaja koji pamti. Takva *topografija pamćenja* postaje ključ za razumijevanje identitetskih procesa u kontekstu povijesnih mijena, migracija i modernizacije. Balotin intelektualni pristup čovjeku i zajednici istovremeno je analitičan i emotivan. Spaja promišljenost s dubokim osjećajem vezanosti za prostor. U njegovu književnom univerzumu zavičaj funkcionira kao misaona kategorija: prostor trajne prisutnosti, znak otpora nestajanju i temelj osobne povijesti. Time Balotin literarni svijet djeluje kao dokument jedne kulture, ali i upozorenje na važnost ukorijenjenosti u vremenu suvremenih kulturnih integracija.

Estetika svakodnevice, precizno zapažanje i osjećaj za detalj u Balotinom opusu stvaraju književni svijet u kojem prostor nije dekor, već osnova čovjekove misli, postojanja i identiteta. Ovakav pristup izravno se uklapa u tematski okvir znanstvenog skupa koji se bavi pitanjima identiteta, prostora, kulturnih vrijednosti i očuvanja lokalne autentičnosti.

Ovaj rad nastoji prikazati kako Balotin izričaj istovremeno djeluje kao zapis jedne kulture, ali i opomena o važnosti ukorijenjenosti. Kao autor duboko svjestan važnosti zavičajne kulture, Balota u svojim djelima nudi snažnu viziju prostora koji nadilazi geografiju – prostor kao identitetsku vertikalnu i tihu prisutnost u jeziku, čovjeku i vremenu.

Ključne riječi: Mate Balota, topografija pamćenja, zavičaj, identitet, migracije, prostor, kulturna trajnost, modernizacija, tradicija

BLAZ SUTRA...NJEGOVA POVIJEST KAO ODREDNICA ARHITEKTONSKE REVITALIZACIJE

Anton Percan, arhitekt
anton.percan@pu.t-com.hr

Na rakljanskoj strani Raškog zaljeva, najskrovitija i od morskih putova s Kvarnera najudaljenija, u podnožju brežuljaka Gomila i Gradina smjestila se uvala Blaz.

Obilje izvorske vode koja izranja iz okolnih brežuljaka razlogom je što je ovo područje bilo nastanjeno još u prapovijesnom razdoblju. Snaga tih vodotoka davala je mogućnost gradnje mlinova čiji su žrvnjevi pokretani snagom vode pretvarali žito u brašno.

Sa svojom poviješću, napušteni sklop dviju malinica na intaktnom vodotoku te stambeno-gospodarskoj građevini, u prirodnom okruženju nenarušenom novom izgradnjom, primjer su kako materijalna i nematerijalna baština u tradicijskome kulturnom naslijeđu neraskidivo povezane. Zaštita tradicijske graditeljske baštine trebala bi biti važan segment kulturnog i prostornog identiteta ovog područja.

Tradicijska arhitektura i krajolik žive dok je živa njihova funkcija – u suprotnom, opstaju samo u svojem simboličnom značenju.

Prostorna i arhitektonska rješenja koja će ovom prostoru udahnuti novi život trebaju biti determinirana povijesnim odrednicama i funkcionalnom koncepcijom koje poput matrice, međusobnom povezanošću određuje sklop dviju mlinica i stambeno-gospodarske građevine.

U okruženju svemoćnog turističkog razvoja i zbrajanja iz godine u godinu rekordnih turističkih posjeta i noćenja, ovaj dio obale Raškog zaljeva treba prepoznati ne samo kao turistički, već kao kulturni, edukativni i prostorni potencijal.

Stoga, uz zahtjevno rješavanje imovinsko –pravnih odnosa (uval Blaz se većim djelom nalazi u privatnom vlasništvu) istraživanje i poznavanje povijesti ovog područja, preduvjeti su za osmišljavanje arhitektonske koncepcije revitalizacije.

Ispravna rješenja trebaju voditi k cilju da ne poremete samozatajnost i skrovitost te ne ugroze prirodni sklad ovoga mikroprostora. Jer, bez osluškivanja žubora i šuma vode Blaz više neće biti... Blaz..

NAŠIM KRAJEM – VODA KAO MEDIJ INSPIRACIJE I PROMIŠLJANJA

Prof. dr. sc. Klara Buršić Matijašić
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet, Odsjek za arheologiju

Rakalj i Krnica – dva susjedna sela smještena iznad Raškog zaljeva – kroz povijest su bila prostori inspiracije i promišljanja o životu, s posebnim naglaskom na umjetna skupljališta vode – lokve. U ovom krajobrazu, prožetom poviješću i prirodnim osobitostima, odrastao je i stvarao Mate Balota, čiji su život i djelo duboko obilježeni rodnim krajem.

Oba naselja imaju bogato povijesno nasljeđe koje seže od prapovijesti do današnjih dana. Područje je bilo naseljeno još u brončanom dobu (2. tisućljeće pr. Kr.), s neprekinutim kontinuitetom života do današnjih dana. Ključnu ulogu pri odabiru mjesta za život imala je voda. Na prostoru Crvene Istre, bez većih stalnih vodotokova, život se organizirao oko lokava – umjetnih skupljališta pitke vode, koja su uz stočarstvo činila osnovu opstanka u krškom krajoliku.

Osim što su služile za napajanje ljudi i stoke, lokve su bile važna staništa za biljni i životinjski svijet. Od ukupno 21 evidentirane lokve u Općini Marčana, značajan broj nalazi se upravo na području Raklja i Krnice. Lokve su živi organizmi koji se mijenjaju pod utjecajem čovjeka. Voda je bila i ostala ključni element za naseljavanje, što potvrđuju i toponimi poput Vodnik, Fošić, Blatina i Puć. Imenica »lokva« potječe iz južnoslavenskog, odnosno praslavenskog jezika (loky), kao i iz latinskog (lacus), a indoeuropski korijen laqu- označava vodu skupljenu u jami ili jezeru.

Lokve i bunari zabilježeni su još na kartografiji Dell'Ocche iz 1563. godine, a preciznije su dokumentirani u Franciskanskom katastru iz 1820., gdje se navode: Vrulja, Mihinica, Fošić, Vodnik, Velenikovica i Bristovac. Njihovi nazivi odražavaju osobine prostora i kolektivnu memoriju zajednice – toponime motivira doživljaj i značenje mjesta.

Lokve su sastavni dio našeg krajolika i kulturne baštine. Njihov nestanak, uslijed napuštanja stočarstva i izostanka održavanja, predstavlja nenadoknadiv gubitak za prirodu i lokalnu zajednicu. Mnoge su danas obrasle vegetacijom ili su nepovratno zatrpane. One nisu samo dio prirodnog ekosustava, već i dragocjeno svjedočanstvo tradicionalnog načina života u škrtim uvjetima.

Iako zakoni Republike Hrvatske propisuju određeni stupanj zaštite, očuvanje lokava mora krenuti od lokalne zajednice. Lokve su naše naslijeđe koje trebamo čuvati, njegovati i prenositi budućim generacijama.

Mate Balota, iako u svojim djelima uglavnom tematizira ruralni život, nikada izravno ne spominje lokve. Ipak, motiv vode prisutan je, primjerice, u stihovima:

»Jaz na Blazu je pun, malini melju.

Malinar od ognjišta je načinija postelju,

I suknen kapot mu je lancun«

I dalje:

»Spod mi Raklja sela, hladna voda teče...«

MIJO MIRKOVIĆ U KOLEKTIVNOJ MEMORIJI

Mirko Urošević, prof.
mirkourosevic.hnd@gmail.com

Kao sudionik Znanstvenog skupa Susreti na dragom kamenu od osnutka 1968. i od njihova obnavljanja 1978. suradnik i član uredništva zbornika, autor u radu predočava koliko je i kako Mijo Mirković prisutan u svakidašnjici njegova zavičaja i široj zajednici.

U kolektivnoj memoriji posebno izdvaja Susrete na dragom kamenu sa širokim krugom suosnivača i suorganizatora, od JAZU/HAZU, ekonomskih fakulteta, Čakavskog sabora (edicija Istra kroz stoljeća) domicilne Općine Marčana, rodnog Raklja i Mirkovićeve obitelji.

Podsjeća da je Mirkovićevo ime prva dobila 27. veljače 1965. Viša ekonomska škola u Puli (i njegovo spomen poprsje pred zgradom), današnji Fakultet ekonomije i turizma, zatim i Ekonomska škola u Rijeci, kojoj se upravo pridružuje i Ekonomska škola u Puli.

Po Mirkovićevom lirskom i publicističkom alter egu, Mati Baloti, nazvane su srednja škola u Poreču i osnovna u Bujama. I Klub studenata Istre u Zagrebu kao kultno okupljalište istarskih akademičara nosi Balotino ime i promiče njegove zavičajne svjetonazore.

Istodobno Mirković nigdje u Istri nema ulicu, osim u Malom Lošinju, za razliku od Balote s ulicama u svakom općinskom središtu i Raklju. I u Rijeci, Zadru i Malinskoj, a u Puli uz ulicu, ima i Poljanu Mate Balote. U Zagrebu je u Utrini Prilaz Mate Balote. A Jadrolinija mu se odužila za njegovu posvećenost moru i pomorstvu trajektom „Mate Balota“ sagrađenom u Kraljevici 1988.

U znanstvenom memoriranju navodi se primjer Ekonomskog fakulteta u Zagrebu koji redovito dodjeljuje nagrade „Mijo Mirković“ za znanstvene radove s područja društveno-ekonomskih znanosti u četiri kategorije.

Fakultet ekonomije i turizma u Puli, do 2000. suorganizator i domaćin znanstvenog skupa sa 22 zbornika, od 2023. obnavlja znanstveni skup i tisak zbornika, uz uključenje studenata. Sveučilišna knjižnica u Puli reaktivirala je Spomen sobu Mije Mirkovića, a u Raklju se održavaju maštovite zavičajne manifestacije u ožračju Mirkovićeve/Balotina života i stvaralaštva.

Među nerealiziranim zamislima je davanje Mirkovićeve imena županijskim stipendijama dogovoreno 2002. godine i osnivanje zaklade.